

Brief van de maand september 2012

Liefdesverdriet in Essequibo

The Love Letter - Geskel Saloman (1889)

De meeste brieven in ons 18^e-eeuwse brieven corpus beslaan een bladzijde of twee, drie. Papier en inkt waren immers kostbaar en veel mensen konden het zich niet veroorloven om meer vellen te beschrijven. Daar komt nog bij dat sommige schrijvers zichtbaar slechts met veel moeite het schrift beheersen. Het moet voor hen al een hele toer geweest zijn om een enkel blad vol te krijgen. Dat geldt niet voor de brieven schrijver die deze maand centraal staat, de uit Zeeland afkomstige Cornelis de Somer. Hij was duidelijk een geïllustreerde schrijver, in dienst van de WIC en gestationeerd in Rio Essequibo (Guyana). Maar liefst 11 kantjes bestrijkt zijn brief van 26 januari 1781, gericht aan zijn *Lievdraagende Minnaarres*, Sara Luijck in Middelburg. Cornelis schrijft in een sierlijk handschrift diezelfde dag trouwens nog zeker vier brieven. Eén daarvan, aan zijn ouders, is ook behoorlijk lang: veertien kantjes, maar de andere drie zijn beduidend korter: voor zijn zuster, Catharina Margareta de Somer, houdt hij het bij vier kantjes en zijn vrienden Theodoor Grimm en Cornelis

Kuijpers moeten het doen met twee of drie kantjes.

Long distance love

Dat een man wat meer tijd inruimt voor het schrijven aan zijn minnares spreekt natuurlijk voor zich. We moeten de aanhef *minnares* hier overigens lezen als 'geliefde' en niet uitgaan van de andere, nieuwere betekenis 'bedgenoot van een man buiten zijn huwelijk'. Dat Sara die rol niet vervulde mag duidelijk zijn: Cornelis schrijft immers openhartig over haar in de brieven aan zijn zuster en ouders en we komen uit de correspondentie te weten dat het paar elkaar inmiddels acht jaar kent en trouwplannen heeft. Die plannen staan echter op losse schroeven nu Sara heeft laten weten af te zien van hun afspraak om hem achterna te reizen. Zij blijft liever in Middelburg. Dat is dan ook de reden dat Cornelis zo uitvoerig aan haar en zijn ouders schrijft. Zijn brief aan Sara is één lange smeekbede om haar te bewegen toch naar Essequibo te komen. Aan zijn ouders vraagt hij om thuis, in Zeeland hun best te doen 'om die liefde vlam tusschen ons reeds aangesteeken, en lang gebrand hebbende om dezelfde dog niet uyt te blusschen, maar se hoe langs hoe meer te doen ontvonken'. Hij vermoedt trouwens boze opzet van zijn moeder, zo lezen we in de brief aan zuster Catharina Margareta: 'maar ik geloof dit, dat zulx wel een weijnig uijt de koker van moeder voorkoomd, die er altoos tegen geweest, en veel moeijte gedaante heeft om geduurende mijn Oost en voorige West-Indische Reijs, in dit geval haar Best gedaan heeft om zulx overhoop te helpen'. Zijn moeder had wellicht een andere partij voor Cornelis in gedachten...

Taalkundige eigenaardigheden

Opvallend aan Cornelis' brieven is dat hij alle geadresseerden aanspreekt met het destijds gebruikelijke *UEd* (een afkorting van *U Edele*), maar voor Sara het informelere (vertrouwelijke?) *uwé* (en daarnaast *gij*) gebruikt: 'uwé mede melding maakt dat ik hier te lande mijn fortuijn zoude zien te maaken, dat gij mijn lievste nu t uwe zoude afwachten in uw liev middelburg, en zien wat God uwé mijn beminde toe voegen zal, mijn of een ander'. Dit *uwé* had weliswaar ook zijn wortels in *UE(dele)* en was de gesproken variant ervan, in onze brieven komen we het niet zo vaak tegen. Daarnaast gebruikt Cornelis veel genitieven, zoals: 'het hoofd **uwer** missive'. Zulke genitiefvormen treffen we relatief gezien niet zo veel aan in het corpus. Zeker in een alledaagse context

worden bezitsrelaties in ons corpus meestal uitgedrukt door een constructie met *van*, zoals in: 'Uwé wild mij de Grond **van** uwe gedagten te doen verstaan geeven'. Cornelis geeft echter in maar liefst 64% van de gevallen de voorkeur aan een genitief. Bij zo'n genitief kan het trouwens zo nu en dan mis gaan wanneer de brieveschrijver zich vergist in het geslacht van het zelfstandig naamwoord. In Cornelis' brief lezen we bijvoorbeeld: 'Wat aangaat de staat mijner Employ waar ik ben'. Aangezien *emplooi* een onzijdig woord is, had hier strikt genomen *mijnes* moeten staan. Ach, een mens, en zeker een getroebleerd mens, maakt wel eens een foutje.

Kennismaking met het handschrift van Cornelis

De foto's van de brief aan Sara zijn te bekijken via YouTube, begeleid door het *Beatles*-liedje *For no One* in een uitvoering van Anne Sofie von Otter. Zoals het een goede popsong betaamt, duurt dit nummer slechts twee minuten. Dat is natuurlijk te kort om Cornelis' handschrift te ontcijferen en zijn brief integraal te lezen. Wie precies wil weten wat Cornelis aan Sara schreef, kan hier [Transcriptie brief Cornelis de Somer] de volledige inhoud van de brief doornemen.

[\[Bekijk hier de Youtube-video\]](#)

Kwam het tot een huwelijk?

Het verdriet van Cornelis ging diep, zo lezen we in de brief aan zijn ouders: 'ik zwem bij na als in een traanen vloed weg, en Ziddere, Beeve, en kan gansche nagten geen oogen toe doen hier'. En aan Sara vraagt hij: 'och, hebt dog een meededoogend, en ontfermend hart over mij, en denkt dat ik uwé beminde daar toe al te hartelyk heb liev gehad, en te teer bemind, om zoo maar uijt uw lievderijk gebannen, en voor altoos van uwé vergeeten te zijn, is dan het vuur uwer liefde tot mij ganttsch en gaar uijtgeblust?' Hij blijft echter hoop houden op een huwelijk in de toekomst. Hoe zal Sara op deze - in onze ogen misschien wat plechtstatige - liefdesbrief gereageerd hebben? Beschouwde zij het als 'geblablaba' van een radeloze man of kreeg zij spijt en is zij op de boot gestapt naar Zuid-Amerika om daar met Cornelis nog lang en gelukkig te leven? Informatie op [Zeeuwen Gezocht](#) doet ons het ergste voor Cornelis vrezen. Daar zien we namelijk dat er in 1786 in Middelburg trouwgeld is betaald voor een huwelijk tussen Sara Adriana Luyk en ene Huibrecht Schrijver en vermoedelijk is de bruid onze geadresseerde. Soit, Cornelis de Somer mag dan misschien wel zijn Sara verloren hebben, hij heeft ons hart gestolen, want wie zou vandaag de dag niet vallen voor zo'n lange handgeschreven liefdesverklaring? Middelburg kan wachten, Rio Essequibo, *we are ready to go, go, go!*

De brieven van Cornelis de Somer bevinden zich in de dozen HCA 30-329, 30-330 en 30-331. Tanja Simons verzorgde de transcriptie van de brief aan Sara en schreef de begeleidende tekst bij deze brief van de maand. Cornelis' overige brieven zijn binnen Wikiscripta Neerlandica getranscribeerd door DickJan Braggaar, Carli Gispén, Marc Sandberg en Tjeerd Zaaijer.

Meer informatie over Cornelis de Somer

- In het tweede [Sailing Letters Journaal](#) (Walburg Pers, 2009, p. 54-57) wordt Cornelis' brief aan zijn zuster besproken door Ruud Paesie.
- In het eerste seizoen van het KRO-programma [Brieven boven Water](#) (2011) is de brief van Cornelis de Somer aan Sara Luijck ook in beeld gebracht.

Bijlagen

Transcriptie brief Cornelis de Somer

Onderstaande transcriptie is een diplomatische weergave van de brief van Cornelis de Somer aan Sara Luijck d.d. 26 januari 1781.

Mejuff.

Mejuffr. Sara Luijck, woonende
op de Hoek van de Oostersche kerk, in de Lasarijstraat

Tot

Middelburgh in Zeelandt;

P^r

. 't Schip de Negotie & Zeevaard,

Schipper Pieter Slechman

D:G:G:OZ:

[Op keerzijde van de envelop:]

Den 26.^e Januarij 1781.

[p.1]

Lievdraagende Minnaarres,

Uwe Missive van dato den 20 Julij LL: is mij zeer wel ter hand gekoomen, en daar uijt vernoomen dat uwe de¹ missives door mij aan uwe gezonden, hebt Ontfangen, het welk mij liev en aangenaam was te verneemen, als mede die per 't schip de Spoor gevoerd wordende door schipper Jan de vos, op welke deeze uwe laastgezonde aan mij in andwoord is Dienende en waar uijt ik tot myn uijtterste surpriese, en Leedweezen en innige zielsdoorgrievende smerte hebbe moeten verneemen, uwe verbaasende verplettering over die zelvde door mij aan uwe toe gezondenen Brieu, per 't voornoemde schip de Spoor, Immers weet ik niet dat ik daar zulke verbaazende zaaken in geschreeven hebbe, het geene, ik geschreeven heb is uyt grond mijnes harten geschreeven, en op het allerteederst lievede be-wijsend;²

[p.2]

-wijsend;

En dat uwe mijn meld van schielyke verandering en mij in het hoofd uwer missive den naam of titul toeduwde van wankelbare minnaar, het welk mij zoo dra ik die woorden zag op het harte viel als Een steen, en geheel deed verpletterd staan van schrik en ontsteltenis;

Uwe mijn lievste maakt ook melding Even als of ik uwe dwingen wilde, dat zoude gelyk uwe myn beminde zelv schryft by geene lievede te pas komen, en ook wanneer ik een vrouw uyt het vaderland had willen hebben, dat ik moest gezien hebben na een meijse die maar een bylooper was, het schynt wel mijn kind³, dat ik uwe daar voor aan moet gezien, en dus zulke gedagten van uwe gemaakt hebbe, Indien ik uwe myn beminde daar voor had aangezien dan had ik ook geen verkeer bij uwe gemaakt, want ik heb geen bylooper, maar wel een braave Eerlyke burger Dogter noodig,

¹ *de*: interlineaire toevoeging.

² bladwachter

³ In dit woord is een letter doorgehaald tussen de *i* en de *n*; het is onduidelijk om welke letter het gaat.

gelyk ik uwe mijn kind altijd daar voor hebbe aangezien, en ook Erkend heb, en nog heedendaags, en op dit oogeblik deze zelvde gedagten van uwe ben voedende.

Dat gij mijn liefste volgens Uwe schryvens woond in een land daar gij na de weereld al hebt wat gij wenschen kond, dat geloof, en beken ik met uw zulx waar te zijn; maar Evenwel als wij met Elkanderen kunnen te samen leeven zoude zeeker voor mij aangenaamer zyn, maar dat voor als nu nog niet wezende kan, althans in het lieve vaderland⁴

[p.3]

vaderland, uwe schreef om van de zaak af te, maar ik moet het nu Eens in uwe Considiratie geeven, of het wel moogelyk zoude wezen om een Band van liefde die nu acht Jaaren bijna gehecht en gebonden, Ja wat zeg ik geklonken is geweest, die zoo maar Eens klaps te verbreeken, ja te verscheuren van Een, althans aan mijne Zyde niet, dat zoude dan wel lykenen, of mijne liefde tot uw niet opregt ware geweest, dat weet gij immers zelv betet, dat hebt gij nooit dog aan mij ondervonden, nog van mij vernoomen, en daar hoop ik dat de goede god mij van gelievt te bewaren, en ik durve ook ten allen tyde een alweetend God tot mijn getuijge Roepen, hoe ik uwe myn liefste altyd met de allerteederste liefde heb lief gehad en nog lief hebbe en zoude ik dan zoo trouwloos kunnen zyn om myn eens gegeeven woord, en Duurgezwooren Eed te rug te haalen en zoo schandelyken god OntEerend te verbreeken, gelooft zulx tog nooit mijn lief kind.

Uwe mijn beminde schrijvt mij het best te zijn om er van af te zien, schoon uwe mijn Evenwel in deze uwe laast gezondene missive meld dat gij dog moet betuijgen, dat ik altyd uwen Getrouwen minnaar ben geweest als uwe in gemoede wil spreken, en gij dog ook liefde tot mij te hebben gehad, het welk gij dog immers niet ontkennen kund, en dat gij weegens myne standvastigheid en goede hoedanigheeden niets weet te zeggen; en gelyk ik ook nog mijne standvastigheid⁵

[p.4]

standvastigheid in allen deelen zal doen blyken, ja betuijge nog heeden voor een alweetend god altoos op beroepen zal dat ik uwe altijd innig hebbe Lief gehad, en ook nog lief zal hebben tot God my uijt Dit traanendal haalen zal,
Och mijn liefste is er het Een of het andere dat ik uwe betoond hebbe, het welk niet na liefde geleek, weest zoo Goed, en brengd het mijn onder 't oog schriftelyk, ik zal er uwe mij liefste voor en onder t oog van Een alziende God hartelyk Excus over verzoeken. Uwe wild mij de Grond van uwe gedagten te doen verstaan geeven, met te zeggen (: dat al bleev ik nog thien of twaalff Jaaren hier in het land, ik dog altyd dezelvde zyn en blyven zal:) ik wenschte wel eens te weeten wat uwe mijn beminde daar meede zeggen wilde; daar ik nu reeds voor uijtzien dat ik ben op den trap van op te klimmen van dag tot dag, en ben thans van een ijder zeer be-

⁴ bladwachter

⁵ bladwachter

-mind;

Och mijn liev kind wat ik uw bidden, en smeeken.
mag, weest dog zoo goed om mij dog eens schriftelyk op te
geeven, wat hier omtrent de grond Oorzaak van deze
uwe gedagten moogen weezen, namelyk op wat
grond uwe mijn [...] ⁶ beminde zoude kunnen denken,
dat ik altyd dezelve zyn, en blyven zal, of heeft
mijn ⁷

[p.5]

mijn Zuster of de Een of ander uwe somtyds het hoofd
omgezet, het welk ik niet weet, maar om dat mijn
zuster mij wat Inpertinent schrijvt, zij schrijvt
mij Een Poinct, het geene uwe zelfs tegen haar zoude
gezegd hebben, hetgeen ik Evenwel dog niet gelooven
kan, (: namelyk dit als dat uwe mijn beminde tegens
haar zoude gezegd hebben ⁸ :) Geen liefde voor mij te
hebben, en nooyd met mij te zullen of willen trou-
-wen, woorden mijn lieveste Englin die mij Zoo ⁹ Zeer
hart vielen, en appelen, die voor mij ontsaggelyk
hart en zuur waaren om te kunnen en en moeten
Bijten;

Uwe myn lieveste zielsvriendinne meld mij
ook dat dit stuk uwe al wat gedagten gekost heeft,
maar gelooft vrij het mij ook niet minder gedagten
kost dan uwe, mij die hier niemand hebbe daar ik
mijn gedagten Een aan uijtboesemen kan, en uwe
mede melding maakt dat ik hier te lande mijn
fortuijn zoude zien te maaken, dat gij mijn lieveste
nu t uwe zoude afgagten in uw liev middelburg,
en zien wat God uwe mijn beminde toe voegen zal
(Mijn:) of een ander, Ik hoop enwensch Evenwel dat
het God believen zal, wa dat ik die geen wezen mag,
die uwe mijn lieveste zal worden toe gevoegd,
Och ¹⁰

[p.6]

Och wat ik uwe mijn alderlieveste bidden mag
laat dog die nu Reeds AgtJaarige Liefde band
tusschen ons leggende niet worden van Een Ge-
-scheurd, en vernietigd, Laaten wij dog nog blijven
aanhouden in onze steeds oeffenende Liefde,
Ik zal uwe mijn beminde nog getrouw blyven
tot mijn dood toe;

Och: gedenkt dog onzer voorige liefde nu
Reeds met Elkanderen al die tyd geoeffend, en
deed mij dog geen meerder schrik, alteratie,
en dood aan.

Want wanneer ik denke hoe meenigmaal
wij dog met den anderen liefde gesprekken gehou-
-den hebben, hoe dikwils wij Elkanderen in liefde
hebben moogen Omhelzen, en teederhartig gekust
Och: wanneer ik in mijne Eensaamheid Denke
aan die tyd dat wij mond aan mond met den

⁶ Onleesbare doorhaling.

⁷ bladwachter

⁸ Doorhaling.

⁹ De eerste letter lijkt een kruising van een S en een Z te zijn.

¹⁰ bladwachter

anderen hebbe moogen spreken, lievderijk,
en vriendelyk Elkanderen hebben getroeteld,
het welk wij nu Elaas al den tyd mijnes afwezens
van Elkanderen, hebben moeten missen, het gene
mij meenigen traan kost, en zouwd gij mijn lievste
zulk een liefde Band kunnen Breeken;
Och: hebt dog een¹¹ meededoogend, en ontfermend
hart,¹²

[p.7]

hart over mij, en denkt dat ik uwe beminde daar
toe al te hartelyk heb liev gehad, en te teer
bemind, om nu zoo maar uijt uw lievderijk
gebannen, en voor altoos van uwe vergeeten te
zijn, is dan het vuur uwer liefde tot mij gantsch
en gaar uijtgeblust;
Mag ik uwe mijn liev kind dan wel Eens
vraagen, of ik uwe dan zoo misleedigd, en zoo
zwaar teegen uw gezondigd, dat gij uwe Lievdadig
hart geheel voor mij schijnt toe sluyten, zegd
mij dan eens waar mede zal ik myn mislediging
tegen uw mijn schat weder verzoeten, en verzoening
over dezelve doen,
Och: laat uwe mijn liev kind ditmaal door
mij verbidden, en de liefde oeffening tusschen
ons weder we vernieuwd worden, en zoo op den-
-zelve voet blyven als voor heen, namelyk
dat de brievewisseling tusschen ons niet mag
worden afgesneen, nog ophouden, maar dezelve
mag blyven aanhouden, tot mijn innigste zielsvreugd,
nu daar bidde en smeeke ik uwe mijn
Englin nog om.
Gaat Eens van stuk tot stuk na al de missives
die ik uwe mijn kind al heb toegezonden en die ik
hoop¹³

[p.8]

hoop dat uwe bewaard, en zal [...] [...] [...] ¹⁴derzelver
Iets te vinden is het geene tot decline,
of veragtinge van uwe mijn liev strekt,
en overweegd dan Eens of uwe mijn kind dan
vrijheyd voor uw Eerlyk gemoed vinden kund,
om mij zoo een veragtelyke Naam of titul toe
te schrijven, als uwe in het hoofd uwer laaste
missive hebt gedaan, naamelyk die van
wankelyk minnaar; het welk mij door mijn
hart en ziele ging doe ik het zag.
Hoope deeze Uwe mijn Lievste in een volkoomen
welstand mag Aantreffen, waare het anders,
zoo zoude mij zulx van harten Leed weezen, en in-
-nig aan myne ziele Smerten;
En wensche hier op ten spoedigsten Uwe Cordaate
Resolutie met een der Eerst uyt den vaderlande
vertrekkende scheepen; alzo ik zeer verlangen-
-de ben om te verneemen den welstand van Uwe

¹¹ *een*: interlineaire toevoeging.

¹² bladwachter

¹³ bladwachter

¹⁴ Niet leesbaar door vouw in het papier.

mijn beminde;
De Heere Hoop ik sal Uwe mijn Liefste dog
nog veele Jaaren Bewaaren van allerlye
ongelukken; en Uw Geeven na Uwes Harten
wensch¹⁵

[p.9]

wensch;
Ach God Geve dat nog mijn wensch ook Eens
mag vervult werden, en mijn Bidden, zugten,
Een al die gesmeekten, en Requesten Reeds zoo
meenigvuldig voor den Throon Gods, den voetbank
zijner voeten Nederleggende gehoord, verhoord,
en mijn¹⁶ Eens Een Gunstige Apostil¹⁷ op verleend wierd,
Nu God Geve Zulx Amen.
Groet Uwe Lieve¹⁸ Broeders & Zusters, en
de mijne, met haar Beminnaar, en zegd
dat ik haar hartelyk filiciteere, en Geluk
wensche met hun aanstaande Huwelyk,
ach denkt dog nog dikwils aan de zeegen
wens aan Uwe mijn beminde gedaan, op den
Eersten dag van het afgeloopen Jaar 1780.
Door mijn aanstaande Broeder, Namelyk
dat hij uwe mijn Liefste wenschte dat uwe
met hem¹⁹ dog Zuster, en Broeder mogte worden.
Nu hier mede zal ik afbreeken, en
wensche Uwe mijn Liefste alle het noodige
Toe²⁰

[p.10]

Toe zoo na de ziel als na het lichaam,
In dit Nieuw Begonnen Jaar 1781. van den
God des Hemels, En der aarden, zoo over
uw lievwaardig Persoon, als familie, en dat
dit Jaar eens mag zijn het Jaar van onse vrij-
-heijd onser vrijagie, en wij het geluk mogen
hebben om ons ook Plechtig te laten verEenigen,
met den Anderen door het verzeege-
-len der Huwelyks knoop, zulcx Hoop ik
de goede God ons Geven zal;
En Na Uwe mijn Liefste Beneevens
uwe lieve familie, en verdere Goede
vrienden, en bekenden, Gegroet, en met
Een Innige liefde kus hartelyk genacht
gezegd te heben;
Groet feijtje uijt het Zusterstraatje,
en haar moeder, en Zuster en Johanna
van Gennip, of dezelve al getrouwd is,
off²¹

[p.11]

off niet. en aan Juff. van vlaanderen,
en aan Juff. Thomassen nu Michielsen,
en zoo voorts.

¹⁵ bladwachter

¹⁶ *en mijn* staat in de linkermarge.

¹⁷ *Apostil*: 'beschikking' of 'antwoord' in het algemeen (WNT)

¹⁸ *e* is over *d* geschreven.

¹⁹ *met hem* staat in de linkermarge.

²⁰ bladwachter

²¹ bladwachter

En na Uwe mijn Dierbaare Zielsvrien-
-dinn in De dierbaarste Bescherminge
Gods aanbevoelen te hebben, zoo ben, en
Blijve ik niet uwe ~~waare~~ wankelbaare,
maar door Gods Uwen altoos lievhebbende,
en Getrouwen Minnaar toe er dood toe;
En teekene mij met de uijterste Hoogag-
-ting.

Lievdraagende Minnaarres,
UEd:D:W:Dienaar
En Getrouwen Minnaar tot de dood.
Cornelus De Somer

1781.

[links naast ondertekening:]

Rio Esseebo
den 26 Januarij

1781.